



# Utsikt från ateljéerna

**Rapport om enkäten om konstnärers förhållande november 2008**  
Av Malin Åberg Aas

Den 17 november 2008 skickade KRO/KIF ut en enkät om Konstnärers förhållanden till 4547 bild- och formkonstnärer. 1903 eller 42 procent svarade, varav 69 procent kvinnor och 31 procent män. De som svarade tillhörde flera olika bild- och formorganisationer bland andra BUS, KRO, KIF och Konsthantverkscentrum, KHVC. Drygt hälften befann sig i åldersgrupperna över 50 år.

Frågorna i enkäten omfattade jämställdhet, konstnärliga, ekonomiska, företagsnära och sociala förhållanden.

Anledningen till att KRO/KIF skickade ut enkäten var dels att organisationerna dragit igång ett större projekt för att undersöka och kartlägga jämställdheten inom bild- och formområdet, dels bristen på statistik både vad gäller ekonomiska, företagsnära och sociala frågor men också rent generellt för hela bild- och formområdet. Eftersom organisationerna visste att Konstnärdsnämnden arbetade på en rapport om konstnärers ekonomiska villkor inom hela kultursektorn så var det intressant att ha egna siffror för att kunna jämföra med dem som Konstnärdsnämnden skulle komma fram till.

Svarsfrekvensen på de enskilda frågorna i enkäten varierade något.

Nu följer en kort sammanfattning av iakttagelserna inom de olika områden som enkäten innefattade. De frågor som rörde företagande visade att den klart övervägande gruppen, 68 procent av de svarande, hade enskild firma. En siffra som sedan också visade sig stämma bra med Konstnärdsnämndens siffror som visade att runt 70 procent inom bild- och formområdet var egenföretagare.

Även inkomsterna låg i linje med det material som Konstnärdsnämndens rapport visar.

När det gäller trygghetssystemen så visar svaren i enkäten att det är många som både varit sjuka utan att uppge detta för Försäkringskassan och varit hemma med sjukt barn utan att söka tillfällig föräldrapenning. Detta är samma mönster som visar sig bland många småföretagare oavsett bransch. När runt 700 000 av landets samtliga 947 000 företag, SCB januari 2008, har noll anställda så innebär det att närmare en fjärdedel av den totala arbetskraften är enmansföretagare. Många av dessa har både anställning och är egenföretagare precis på samma sätt som många kulturföretagare är. Antalet kulturföretagare uppges ligga runt 20 000 enligt Konstnärsnämndens rapport. Bild- och formkonstnärer tillhör de grupper inom kultursektorn som har högst andel egenföretagare. Det är av stor vikt att man från politiskt håll bestämmer sig för om man vill fortsätta uppmuntra det enskilda enmansföretagandet eller om det främst är traditionella anställningar man vill se på arbetsmarknaden. Om det är traditionella anställningar som ska fortsätta att vara normen behöver ett antal anställningar inom bild och formområdet skapas eventuellt på lik linje med teateralliansen och dansalliansen. Men helst ser vi att förutsättningarna för det konstnärliga företagandet förbättras.

Alltsedan den förra krisen i början av 1990-talet har ord som entreprenör och egenföretagare fått höjd status och från politiskt håll, nu senast i Kulturutredningen talas det varmt om möjligheterna för det kulturella entreprenörskapet, frågor som framförallt KIF har drivit länge, men trots dessa vackra ord har mycket lite gjorts för att faktiskt förbättra förutsättningarna för de konstnärliga företagen. Tvärtom har vissa problem blivit större under senare år, ett exempel är att Skatteverket omorganiserade och tog bort den grupp av specialkompetenta handläggare som hanterade deklARATIONERNA från de konstnärliga företagen. När denna grupp försvann har frågorna från skattehandläggarna blivit fler och reglerna för att kvitta inkomst av tjänst mot underskott av näringsverksamhet har luckrats upp i och med att handläggare väljer att tolka dem på olika sätt. För bild och formföretagarna är det ofta nödvändigt att kunna göra denna kvittning eftersom många ligger ute med stora kostnader för ateljéer och produktion under lång tid. Det är otroligt viktigt att de sociala trygghetssystemen utformas så att de tar hänsyn till de ekonomiska förutsättningar som enmansföretagarna inom bild- och formområdet har. Det är inte acceptabelt att en grupp med så många års kostsam utbildning som dessutom resulterar i så låga inkomster, ska ha så dålig tillgång till de sociala försäkringar som alla andra medborgare har rätt till. Här krävs en tydlighet från politiskt håll. Man kan inte med ena handen utbilda och uppmuntra till ökat egenföretagande och entreprenörsskap och med andra handen bibehålla en skattelagstiftning och sociala välfärdsregler som enbart är anpassade till löneanställningar och storföretagande.

När det gäller jämställdheten så visar våra enkätresultat att män uppfattar saker som mer jämställda än vad kvinnor gör. Trots att de övergripande svaren kan ge sken av att jämställdheten är ganska god inom bild- och formområdet så visar fritextsvaren en annorlunda och mer komplex bild. Många pekar på problem med manliga maktkonstellationer och att konstpolitiken har manliga förtecken. När det gäller sexuella trakasserier figurerar lärare och gallerister och flera kvinnor vittnar om att intresset för deras konst har svalnat i takt med stigande ålder.

Ytterligare ett häpnadsväckande resultat från enkäten som visar bild- och formkonstnärernas ansträngda ekonomiska situation är att så många som 42 procent av dem som svarat på enkäten uppger att de någon gång tackat nej till att delta i en utställning för att de inte haft råd.

## Arbetsformer och gallerister

När det gällde samarbetsformer så var det nära hälften eller 45 procent som samarbetade i galleri, utställningsprojekt eller utåtriktade plattformar. Här kunde man se en liten skillnad mellan könen som visade att fler kvinnor än män valde att arbeta på detta vis, 32 procent av kvinnorna jämfört med 25 procent av männen. Männen arbetade i högre utsträckning än kvinnorna uteslutande individuellt, 35 procent jämfört med 26 procent av kvinnorna.

**Tabell 1**

**Om du samarbetar konstnärligt med andra, på vilket sätt sker det? Kryssa för de alternativ som stämmer för dig:**

	i en ekonomisk förening	i ett aktiebolag	i galleri, utställningsprojekt, utåtriktade plattformar	under gemensamt namn	i projekt med egna enskilda företag	jag gör ofta konstverk eller konstprojekt tillsammans med annan/andra	Jag arbetar uteslutande individuellt	på annat sätt
Kvinna	152 (8%)	16 (1%)	600 (32%)	137 (7%)	185 (10%)	223 (12%)	482 (26%)	92 (5%)
Man	55 (7%)	6 (1%)	205 (25%)	48 (6%)	75 (9%)	94 (12%)	283 (35%)	40 (5%)

69 procent av dem som svarade hade inte vare sig gallerist eller agent och av dem som hade agent var det vanligast att gallerist/konstnär delade lika på inkomsterna eller att konstnärer fick upp till 59 procent av inkomsterna. Det var fler män än kvinnor som hade gallerist/agent och procentuellt fler män än kvinnor som delade lika på inkomsterna med sin gallerist/agent.

**Tabell 2**

**Om du har en agent/gallerist, hur är inkomstfördelningen mellan er? Kryssa för det svarsalternativ som stämmer bäst:**

	jag har ingen gallerist eller agent	mer än 60 procent till mig	mellan 50 - 59 procent till mig	vi delar lika	mellan 40 - 49 procent till mig	mindre än 40 procent till mig
Kvinna	885 (71%)	39 (3%)	125 (10%)	121 (10%)	63 (5%)	11 (1%)
Man	358 (63%)	23 (4%)	59 (10%)	97 (17%)	25 (4%)	8 (1%)

Enkäten visade också att en häpnadsväckande stor andel av de som svarade på enkäten, 42 procent av kvinnorna och 40 procent av männen, någon gång hade tackat nej till att medverka i en utställning på grund av att de inte hade råd.

## Ekonomi och arbetstid

En stor majoritet, 80 procent, fick inte sin huvudsakliga konstnärliga inkomst från uppdrag finansierade med offentliga medel. Det var procentuellt sett något färre kvinnor vars konstnärliga arbete i huvudsak baserades på offentliga uppdrag, 19 procent jämfört med 23 procent av männen.

### Tabell 3

Får du din huvudsakliga inkomst från din konstnärliga verksamhet från uppdrag finansierade med offentliga medel?

	Ja	Nej
Kvinna	244 (19%)	1032 (81%)
Man	133 (23%)	441 (77%)

De offentliga uppdragen kom främst från kommuner, landsting och det privata näringslivet. Tillsammans stod dessa tre grupper för 45 procent av uppdragen enligt enkäten. Intressant är att redan i dag står det privata näringslivet för procentuellt fler uppdrag enligt KRO/KIFs enkät jämfört med landstingen. Däremot tog inte enkäten upp uppdragens ekonomiska storlek jämfört med uppdragsgivare.

45 procent av dem som svarade på enkäten uppgav att de lade ner mer än 75 procent av sin arbetstid på konstnärlig verksamhet. Det var en procentuellt större grupp bland männen som lade ner mer än 75 procent av sin arbetstid på konst och konstnärlig verksamhet jämfört med kvinnorna.

Som kontrast var det bara 26 procent som uppgav att de fick in mer än 75 procent av sin taxerade inkomst 2007 på konst och konstnärlig verksamhet. Även här var det procentuellt fler män som tjänade merparten av sin taxerade inkomst på konst eller konstnärlig verksamhet jämfört med kvinnorna i enkäten.

Den arbetade tiden i konstnärlig verksamhet ger alltså inte samma avkastning som den tid som läggs ner på annat arbete.

### Tabell 4

Hur stor del av din totala arbetstid uppskattar du att du lägger ner på konst och konstnärlig verksamhet?

	mer än 75%	51-75%	25-50%	mindre än 25%	Jag är inte verksam som konstnär
Kvinna	522 (42%)	320 (26%)	259 (21%)	123 (10%)	20 (2%)
Man	297 (53%)	120 (21%)	92 (16%)	46 (8%)	10 (2%)

**Tabell 5**

**Hur stor del av din taxerade inkomst uppskattar du att du får in på din konst och konstnärliga verksamhet?**

	mer än 75%	51-75%	25-50%	mindre än 25%	Jag är inte verksam som konstnär
Kvinna	288 (24%)	109 (9%)	191 (16%)	599 (50%)	23 (2%)
Man	176 (32%)	58 (11%)	81 (15%)	222 (40%)	15 (3%)

Man ser tydligt i nedanstående tabell över inkomstfördelningen mellan könen att kvinnorna överväger i de fyra lägsta inkomstgrupperna medan männen överväger i de fem högsta. 40 procent av kvinnorna och 30 procent av männen uppgav också att de kvittat förlust från näringsverksamhet mot inkomst av tjänst under 2007.

**Tabell 6**

**Vilka alternativ stämmer på dig för år 2007?**

**Jag hade:**

	0 kr taxerad inkomst	1-50 000 kr taxerad inkomst	50 001- 100 000 kr taxerad inkomst	100 001- 160 000 kr taxerad inkomst	160 001- 200 000 kr taxerad inkomst	200 001- 300 000 kr taxerad inkomst	300 001- 400 000 kr taxerad inkomst	400 001- 600 000 kr taxerad inkomst	mer än 600 000 kr taxerad inkomst
Kvinna	99 (8%)	225 (19%)	236 (20%)	286 (24%)	178 (15%)	129 (11%)	33 (3%)	7 (1%)	5 (0%)
Man	32 (6%)	82 (15%)	87 (16%)	114 (21%)	99 (18%)	94 (17%)	31 (6%)	9 (2%)	3 (1%)

När det handlade om frågan om vilka som fått skattefria stipendier 2007 så var det fler kvinnor än män som fått sådana stipendier. 22 procent av kvinnorna jämfört med 17 procent av männen. Ingen fråga ställdes om hur många som fått skattepliktiga stipendier, det vill säga de fleråriga stipendierna som delas ut till bild- och formkonstnärer. När det gällde stöd från Bildkonstnärsfonden 2007 var det procentuellt fler män än kvinnor som fick stöd, 13 procent jämfört med 11 procent.

## Försörjning och trygghetssystemen

På frågan om de lönearbetat regelbundet under de senaste tre åren var det 47 procent av kvinnorna och 40 procent av männen som svarade ja. 50 procent av kvinnorna jämfört med 39 procent av männen hade varit med i en a-kassa under de senaste tre åren. Något fler kvinnor än män hade stämplat under det senaste året. 15 procent av kvinnorna jämfört med 10 procent av männen. Av dem som stämplat var det färre som fått sin a-kasseersättning baserad på arbete som byggde på den konstnärliga utbildning och erfarenhet de hade jämfört med dem som fått den baserad på annat arbete.

Det fanns också en relativt stor grupp som hade avstått från a-kasseersättning under det senaste året för att kunna fortsätta sitt konstnärliga företagande, 28 procent av kvinnorna och 25 procent av männen.

Det var också några som tvingats lägga ner sin konstnärliga verksamhet på grund av reglerna för a-kasseersättning, 5 procent av kvinnorna och 4 procent av männen.

Det fanns också en grupp som hade haft sin konstnärliga verksamhet godkänd som bisyssla under det senaste året, 7 procent av kvinnorna och 6 procent av männen.

### Tabell 7

Om du under det senaste året har stämplat på deltid eller heltid? Välj det alternativ som ligger närmast.

	Jag har stämplat 25%	Jag har stämplat 50%	Jag har stämplat 75%	Jag har stämplat 100%	Jag har inte stämplat.
Kvinna	39 (3%)	60 (5%)	26 (2%)	51 (4%)	1037 (85%)
Man	9 (2%)	20 (4%)	3 (1%)	26 (5%)	495 (90%)

Vid frågor kring hur man uppfattade sjukförsäkring och föräldraförsäkring och de regelverk som omger dessa sociala försäkringar så var en klar majoritet av de svarande relativt missnöjda med bägge försäkringarna. Särskilt missnöjd var man med sjukförsäkringen. Över hälften av de svarande hade under det senaste året varit sjuka utan att anmäla sjukdom till Försäkringskassan.

### Tabell 8

Har du varit sjuk det senaste året men inte anmält sjukdom till Försäkringskassan?

	Ja	Nej
Kvinna	690 (57%)	530 (43%)
Man	299 (53%)	260 (47%)

Det ger också en tydlig bild av hur illa en del av socialförsäkringssystemen fungerar för de konstnärliga grupperna när det visar sig att drygt tre fjärdedelar av dem som haft sjuka barn under det senaste året valt att inte ta ut tillfällig föräldrapeng för vård av sjukt barn. Det kan givetvis delvis hänga ihop med att det konstnärliga arbetet utförs hemma och att det därför är lättare att arbeta även med ett sjukt barn hemma, men siffrorna visar på en snedfördelning och en orättvisa som finns inbyggd i de nuvarande sociala systemen.

### Tabell 9

**Om du under det senaste året avstått från arbete och varit hemma och vårdat sjukt barn, hur har du gjort då?**

	Jag har sökt och fått ersättning för vård av sjukt barn från Försäkringskassan.	Jag har sökt men inte fått ersättning för vård av sjukt barn.	Jag har aldrig brytt mig om att försöka få ersättning för vård av sjukt barn.
Kvinna	140 (21%)	20 (3%)	516 (76%)
Man	73 (19%)	5 (1%)	300 (79%)



## Familj och konstnärskap

Ungefär en fjärdedel av kvinnorna och en tredjedel av männen levde med en annan person med ett yrke inom den konstnärliga sektorn.

Bland kvinnorna var det lite vanligare att partnern hade huvudansvaret för familjens försörjning både när paret hade barn och när de inte hade barn. Det var allra vanligast att uppge att man delade lika på det ekonomiska ansvaret både bland de par som hade barn och de som inte hade barn.

När det gällde synen på föräldraskap i kombination med ett konstnärligt arbete så var svaren motstridiga. Å ena sidan ansåg över hälften bland både männen och kvinnorna att de kunde lägga upp tiden så att både barn och konsten fick rum, å andra sidan inverkade den osäkra ekonomin som konstnär negativt på föräldraskapet.

Något fler kvinnor än män sa sig ha avstått från barn på grund av sitt konstnärskap och fler kvinnor än män hade skjutit upp sitt föräldraskap på grund av sitt konstnärskap.

### Tabell 10

#### Hur fungerar kombinationen föräldraskap och konstnärskap?

**Att vara konstnär är ett flexibelt arbete. Jag kan lägga upp tiden själv så att både barn och konst får plats.**

	1 Instämmer inte	2	3	4 Instämmer helt	Vet ej	X
Kvinna	126 (12%)	199 (19%)	303 (29%)	258 (25%)	160 (15%)	2,78
Man	39 (8%)	86 (17%)	136 (27%)	170 (34%)	70 (14%)	3,01

#### Att vara konstnär ger en osäker inkomst och det påverkar mitt föräldraskap negativt

	1 Instämmer inte	2	3	4 Instämmer helt	Vet ej	X
Kvinna	167 (17%)	142 (14%)	221 (22%)	295 (30%)	174 (17%)	2,78
Man	94 (20%)	73 (15%)	109 (23%)	129 (27%)	74 (15%)	2,67

#### Jag har valt bort barn på grund av mitt konstnärliga yrke

	1 Instämmer inte	2	3	4 Instämmer helt	Vet ej	X
Kvinna	759 (80%)	17 (2%)	41 (4%)	59 (6%)	74 (8%)	1,32
Man	361 (80%)	12 (3%)	15 (3%)	16 (4%)	48 (11%)	1,22

#### Jag har valt bort mitt konstnärliga yrke på grund av barn

	1 Instämmer inte	2	3	4 Instämmer helt	Vet ej	X
Kvinna	598 (65%)	118 (13%)	94 (10%)	34 (4%)	82 (9%)	1,48
Man	328 (73%)	42 (9%)	29 (6%)	8 (2%)	43 (10%)	1,3

#### Jag har väntat med barn på grund av mitt konstnärliga yrke

	1 Instämmer inte	2	3	4 Instämmer helt	Vet ej	X
Kvinna	625 (67%)	48 (5%)	86 (9%)	103 (11%)	66 (7%)	1,61
Man	327 (73%)	25 (6%)	30 (7%)	25 (6%)	42 (9%)	1,39



## Jämställdhet

Genomgående kan man i de fem frågor som KRO/KIF ställde i enkäten som specifikt berör jämställdhet se att män uppfattar saker som mer jämställda än kvinnor, vilket i sig är ett tydligt exempel på en patriarkal struktur.

**Tabell 11**

**Om du lever i en relation, upplever du den som jämställd?**

	Ja	Nej
Kvinna	624 (67%)	306 (33%)
Man	425 (87%)	61 (13%)

**Tabell 12**

**Om sexuella trakasserier definieras som ovälkommet närmande av sexuell karaktär, är det någonting du upplevt inom ramen för ditt arbete?**

	Ja	Nej
Kvinna	141 (12%)	1027 (88%)
Man	16 (3%)	519 (97%)

**Tabell 13**

**Tycker du att din konst bedöms på ett särskilt sätt på grund av ditt kön eller genus?**

	Ja	Nej
Kvinna	529 (45%)	638 (55%)
Man	123 (23%)	417 (77%)

**Tabell 14**

**Anser du att ditt kön har spelat roll i förhållande till gallerister, curatorer och möjligheter att ställa ut på offentligt stödda institutioner?**

	Ja	Nej
Kvinna	407 (37%)	690 (63%)
Man	87 (16%)	446 (84%)

**Tabell 15**

**Tycker du att bildkonsten fungerar jämställt?**

	Ja	Nej
Kvinna	295 (28%)	744 (72%)
Man	299 (58%)	219 (42%)

Trots att till exempel andelen kvinnor som uppfattar att de blivit utsatta för sexuella trakasserier i samband med sitt arbete är relativt lågt, 12 procent så ska det jämföras med de 3 procent som uppges av männen. Och trots att det är 63 procent av kvinnorna som inte

uppfattar att deras kön har spelat roll i förhållande till curatorer och gallerister så är det 37 procent som uppfattar att könet har spelat roll jämfört med 16 procent av männen.

När man sedan läser fritextsvaren uppmålas dock en delvis annorlunda bild som visar att jämställdheten inte är så långt kommen inom bild- och formområdet som det kan verka av de övergripande svaren.

Många pekar på problem med manlig koncentration på maktpositioner och att konstpolitiken har manliga förtecken. Ord som machogallerister förekommer och flera uppfattar det som att män väljer män.

När det gäller de sexuella trakasserierna är det lärare och gallerister som figurerar i flera av svaren som också innehåller beskrivningar av erbjudanden om utställningar, försäljning och nyttiga kontakter som utlovas i utbyte mot en eller annan tjänst av sexuell natur. Flera svar beskriver också skillnaden i attityd vad gäller både konst och person från män då de blivit äldre jämfört med när de var yngre, där tidigare positiva omdömen om konsten kombinerat med sexuella anspelningar vad gäller personen bytts mot ointresse för både konst och person. När det handlar om att konsten bedöms på olika sätt beroende på vilket kön konstnären har så visar fritextsvaren att många har uppfattningen att mäns konst tas på större allvar än vad kvinnors gör. Flera kvinnor beskriver också att de fått uppmärksamhet för sin konst just för att de som kvinnor gör konst med manliga förtecken, och att detta därför ses som spännande. Många textilkonstnärer uppger också att deras konst inte ses som lika "seriös" utan just kvinnlig och därför inte lika intressant.